

Munkatársak: Mészáros Mónika régész, Guttyán Attiláné régésztechnikus és Vida Ágnes adattáros.

SOMOGYVÁRI ÁGNES

269. Kunadacs határa

(Bács-Kiskun megye) Ő, Sza, N, Ge, A, Kö, Kk

A Nabucco gázvezeték Csongrád és Bács-Kiskun megyét érintő nyomvonzszakaszára készítendő örökségvédelmi hatástanulmányhoz kapcsolódó terepbejárásokat 2009. december 7. és 2010. május 25. között végeztük. A beruházás a két megye területén áthaladva összesen 23 település közigazgatási területén valósul majd meg, a tervezett 177 km hosszú nyomvonal mindkét oldalát 100-100 m szélességben vizsgáltuk. A terepi felderítés időpontjában a külterületi szakasz meghatározó részét (kb. 21%-át) már sűrű vetés borította, nagyjából hasonló arányban (kb. 19%) fordult elő erdő, rét, legelő, ill. gazzal fedett terület, melyeken szintén nem lehetett terepi kutatást végezni. Összességében a külterületi szakasznak mindössze 60%-a bizonyult terepbejárásra alkalmasnak.

A Kunadacs külterületén végzett munka során 7 új lelőhelyet találtunk: *Horváth-tanya* (KÖH 74551); *Dunai-tanya* (74553); *Barátság Tsz-től K-re* (74555); *Mezei-tanya* (74557); *Simon J.-tanyától É-ra* (74559); *Szöke-tanya* (74561); *Béni-tanyától DK-re* (74563). A terepbejárás során őskori, szarmata, népvándorlás kori, gepida, avar, középkori, késő középkori és újkori leletek kerültek elő.

Munkatársak: Sóskuti Kornél, Bóka Gergely régészek; Alács Attila, Bognár Margit, Fodor Péter, Kiss László Levente technikusok.

ZSOLDOS ATTILA – PARDITKA GYÖRGYI

270. Kunágota határa

(Békés megye) Sza, Á

A Kunágota mezőfejlesztés project (Kág-4 jelű kút termelésbe állítása) keretében tervezett vezeték nyomvonalához kapcsolódóan végeztünk 2010. február 27–28-án szisztematikus régészeti terepbejárást.

Darabos-tanya (KÖH 73071): A nyomvonal által érintett 074/26–28, 084/1–2, 0101/2, 090/26–28 hrsz.-ú ingatlanokon, Kunágótól ÉNy-ra, a település szélétől mintegy 1300–1400 m-re, az egykori Darabos-tanya helyétől főként D-re, DK-re találtunk a felszínen szórva-ványosan szarmata kori kerámiatöredékeket. A lelőhely kiterjedése bizonytalan, de az biztos, hogy a nyomvonalon és attól főként D-re előforduló leletanyag a lelőhely szélét egy régi, ma már erősen feltöltődött, DK-ÉNy irányú érmeder DNy-i partján határozza meg. A lelőhely DK-i széle is meghatározható, de Ny-i és ÉNy-i kiterjedése bizonytalan. Mérete hozzávetőlegesen 600×300 m-re becsülhető. A lelőhelyet éppen közepén vágja át a Medgyesegyháza–Mezőkovácsháza műút felé haladó kövezett út, ill. az annak ÉK-i oldalán húzódó széles

és mély csatorna. A tervezett vezeték nyomvonala a lelőhely ÉNy-i harmadát metszi.

Rát-földek (KÖH 73075): A nyomvonal által érintett 074/25–26 hrsz.-ú területen, Kunágótól ÉNy-ra, a település szélétől kb. 1500 m-re, a Rát-Földek Ny-i szélén, a Medgyesegyháza–Mezőkovácsháza műút irányába vezető kövezett út K-i oldalán, az egykori Darabos-tanya helyétől mintegy 100 m-re ÉK-re egy magas, DK-ÉNy irányban húzódó hát DNy-i és DK-i széle egy régi folyómederre támaszkodik. A kiemelkedés DK-i vége magasabb, ettől ÉNy felé fokozatosan ellaposodik a felszín. A lelőhelynek csupán a vezeték nyomvonala felőli szélét tudtuk meghatározni, ÉNy-i irányú kiterjedése bizonytalan. A lelőhely bejárt területének kiterjedése 200×150 m. Mindenütt a kiemelkedés lejtőéig nyúlik, a laposabb részeken leletanyag már nem fordult elő. A gyűjtött leletanyag szépszámú szarmata kori kerámiatöredékekből áll.

Vajda-határa, Magas-part (KÖH 73077): A nyomvonal által érintett 090/22 hrsz.-ú területen, Kunágota belterületétől ÉNy-ra kb. 2500 m-re, a Vajda-határa nevű külterületi rész közepén, egy ÉK-DNy irányú dűlőút DK-i oldalán lévő magasparton igen kis kiterjedésű lelőhelyet azonosítottunk. A hozzávetőlegesen 120–130×80 m-es lelőhely egyértelműen a tőle K-re lévő, ÉK-DNy irányú, széles és mély folyómederre támaszkodik, s az említett dűlőúttól mintegy 50 m-re helyezkedik el. A folyómeder Ny-i partja ezen a szakaszon igen magas, és széles elterülő, míg a K-i oldalon csak alacsony területek húzódnak. A lelőhely területén Árpád-kori kerámialeletek fordultak elő, nem nagy mennyiségben.

SZATMÁRI IMRE

271. Kunágota határa

(Békés megye) Sza, Á, I

2010 nyarán és őszén megelőző régészeti feltárásokat végeztünk a Kunágota MOL gázvezeték-fektetés által érintett régészeti lelőhelyeken.

Darabos-tanya (MOL-1 lh., KÖH 73071): A terepbejárás során azonosított lelőhely 313 m hosszú szakasza esett a gázvezeték 6 m széles nyomvonalába. A megelőző feltárást szeptemberben végeztük el, 1328 m²-en. Az 50–80 cm vastagságú felső termőrétteg alatt, a világos barna löszös rétegben 97 régészeti jelenség folytja rajzolódott ki.

A földúttól Ny-ra eső szelvény közepén, egy 100 m hosszú szakaszon, 28 D-É tájolású sírból álló szarmata temetőrészlet került elő. A sírok a területen szétszórva, szabályos elrendezés nélkül helyezkedtek el, 3 sírt részben egymásra ástak. Többségük rablott volt, de ennek ellenére több esetben is találtunk koporsóra utaló nyomokat. Ahol meg lehetett figyelni, a halottak háton fekvő, nyújtott testhelyzetű pozícióban voltak, kivételt egy sír jelentett, melyben zsugorított testhelyzetű csontvázat tártunk fel. A viseleti tárgyak közül gyakoriak a

bronz fülbevalók, fibulák, nyak- és karéket alkotó üveg-, karneol- vagy borostyángyöngyök, vascsatok, de találtunk bronz balta alakú csüngőt és egy nagyméretű bronz dobozfibulát is. Egy sírban, az alsó lábszárakon eredeti helyzetben megmaradt gyöngyös hímzést figyeltünk meg. A használati tárgyak között a vaskések és orsógombok mellett egy bronz, henger alakú pixis említhető meg. A sírok többségében a lábészhez kisméretű edényt helyeztek. Két bolygatott sírból egy-egy 2. századi római ezüstdénár került elő. A sírok helyzete alapján a temető minden bizonnyal a szelvényen kívül is folytatódik É-i és D-i irányban egyaránt.

A lelőhelyet kettészelő földút és csatorna K-i oldalán intenzív telepjelenségeket lehetett megfigyelni: 9, részben földbe mélyített, négyszögletes ház nyoma került elő, általában középen egy nagy cölöphellyel és döngölt padlóval. Az egyik ház padlója alatt egy szintén D-É tájolású, melléklet nélküli, háton fekvő, nyújtott testhelyzetű embervázatot dokumentáltunk. A házak közt különböző méretű, szabályos kör alakú, mély, méhkas alakú tárológödörök helyezkedtek el. Három gödörből egy-egy kutya csontváza került elő. A szelvény ÉK-i végében az objektumok megritkultak, a házak eltűntek, csak tárológödöröket tártunk fel.

Mivel a szelvény K-i végében is találtunk régészeti jelenségeket, folytattuk a humuszolást a MOL-2 lelőhely irányába, ahol újabb objektumok kerültek elő. Ez alapján a két lelőhely gyakorlatilag összeér. A régészeti hatástanulmány szerint a két lelőhelyet egy egykori vízfolyás választotta el egymástól. Azonban az érmeder helyén egy kutat és egy árok szakaszt találtunk, ezért valószínűleg a szarmata megtelepedés idejében a patak már kiszáradhatott.

Az objektumokból nagy mennyiségű leletanyag került elő. A szarmata kori házakban és gödörökben kézzel formált fazék- és bögre töredékeket, a korongolt edények közt szürke hombár-, fazéktöredékeket, duzzadt peremtöredékeket, fekete fényezett oldaltöredékeket, egy terra sigillata töredékét, őrlőkövet, orsógombokat, vastárgyakat, bronzfibulákat és csüngőket találtunk. A telepobjektumok egy részét egymásra ásták, így feltehetőleg hosszabb ideig élhettek a településen.

Rát-földek (MOL-2 lh. KÖH 73075): Szeptemberben végeztük el a feltárást 320 m²-en. Az előzetes terepbejárás során azonosított szarmata lelőhely 92 m hosszú szakasza esett a gázvezeték nyomvonalába. A 40–70 cm vastagságú felső termőrétteg alatt a világos barna löszös rétegben 8 régészeti jelenség folytja rajzolódott ki a terület Ny-i felében. Az objektumok többsége a szelvényen keresztülhaladó árok volt. Ezenkívül előkerült még egy kisebb tárológödör és a terület legmélyebb részén, az egykori érmeder helyén egy nagyméretű kút. Az objektumok leletanyagban szegények voltak, de egyértelműen a szarmata népességhez köthetőek. A kút a MOL-1 és a MOL-2 lelőhely közti területen található.

Összességében elmondható, hogy a MOL-1 és a MOL-2 lelőhely egyetlen nagy lelőhelyként azonosít-

ható, ahol egy szarmata település- és temetőrészletet tártunk fel, melyek egymáshoz fűződő viszonya, esetleges egyidejűsége további vizsgálatokat igényel. A feltárás eredménye alapján a szarmata települést Ny-ról a temető határolja, K-en sikerült megtalálni a település szélét, ÉNy-i és DK-i irányban viszont minden bizonnyal tovább folytatódik.

Vajda-határa, Magas-part (MOL-3 lh., KÖH 73077): Júliusban végeztük el a lelőhelyen a megelőző feltárást 122 m²-en. A terepbejárás során azonosított lelőhely 123 m hosszú szakasza esett az 6 m széles gázvezeték nyomvonalába. Az 50–60 cm vastagságú felső termőrétteg alatt a világosbarna löszös altalajon 4 objektum folytja rajzolódott ki, melyek közül csak egy bizonyult egyértelműen régészeti korúnak. Egy újkori árok szakasz, ill. két, a szelvényen keresztül húzódó, keskeny, sekély, leletanyag hiányában ismeretlen korú árok szakasz került elő. A régészeti korú jelenség egy a magaspart oldalában, a szelvényen É-D irányba keresztülhaladó, széles, tagolt aljú árok szakasz, melyben kevés Árpád-korra keltezhető durva, házikerámia-töredéket találtunk, néhányon bekarcolt vonaldíszítéssel.

A leletanyag a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozást követően a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Sós-kúti Kornél, Hargitai András régészek, Bárdos Nándor, Frank Tamás, Szöllősi Géza, Németh Dániel, Szabados György, Bene Zsuzsanna, Alács Attila, Dankó Judit, Tarjányi László, Kulcsár Kornél, Bognár Margó technikusok.

HERENDI ORSOLYA

272. Kunfehértó, Alsófehértó, Kőrös-éri-főcsatorna mellett I.

(KÖH 69423)

(Bács-Kiskun megye) R, Sza

A lelőhely Kunfehértó belterületétől DK-re, a Kőrös-éri-főcsatorna derítőtónál lévő nagy kanyarulatának szögletében, több ÉNy-DK irányú dombon helyezkedik el. Középső részét egy ÉNy-DK irányú földút vágja ketté. A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a Magyar-Horvát gázvezeték nyomvonalán, a HT-29 jelű lelőhely Ny-i részén 2010. március 31. és április 8. között megelőző feltárást végeztek. Megállapítottuk, hogy a 2009-ben végzett terepbejárás alapján a nyomvonal pufferzónáját érintő HT-29 és a HT-30 lelőhelyek belesznek a MOL vezeték nyomvonalába, a 68+040 és a 68+680 km-szelvények között. A régészeti feltárást az is igazolta, hogy a két kis kiterjedésű lelőhely összeér egymással. A megelőző feltáráshoz kapcsolódóan végzett terepbejárás alkalmával 80–130×640 m-es területen változó sűrűségben szarmata és egy-két rézkori edény-töredéket találtunk. A 640 m hosszú, ÉK-DNy irányú lelőhely a nyomvonal 68+065 és 68+250 km-szelvényei között régészetileg negatív, az említett szakaszon 2 m